

KİTAP ELEŞTİRİSİ

BİRSEN GÖKÇE, TOPLUMSAL BİLİMLERDE ARAŞTIRMA, Savaş Kitabevi Yayınları, Ankara 1988.

Bilim genelde toplumsal ya da doğal olayları açıklamaya yönelik genellemeler bütünüdür. Bu genellemelere, ilgili olaylar gözlenerek ulaşılır. Olaylar arasındaki ilişkilerden yola çıkarak genellemelere ulaşma süreci ise yöntem adını almaktadır. Gökçe kitabında toplumsal bilimlerde bu sürecin ne tür işlemlerden oluştuğunu açıklamaya çalışmaktadır. Önsözünde bunu, "... Sosyal Bilimlerde Yöntem Dersleri için gerekli ve bir alan araştırmasının bütün aşamalarını içeren bu çalışma, ders kitabı olarak kullanılmak üzere kaleme alınmıştır" biçiminde açıklamaktadır.

Sekiz bölümden oluşan kitapta işlenen konuları temelde üç kesim altında toplamak olanaklı. Birinci kesimde üst düzeyde genellemelerle ilgili konular işlenmektedir. Burada bilimin tanımı, özellikleri, doğal ve toplumsal bilimler arasındaki benzerlik ve farklılıklar, toplumsal bilimlerin gelişimi, bilimsel yöntemin tanımı ve amacı, yöntem kavramının farklı kullanımları ve bilimsel yöntemle ilgili temel kavramlar verilmektedir.

Toplumsal olaylar, doğal olaylar ve bu iki olay gurubu arasındaki ilişkileri açıklamaya yönelik genellemelerin tümüne bilgi diyoruz. Ancak her bilgi bilimsel bilgi değildir. Bilgiyi bilimsel yapan özellikleri Gökçe, üç başlık altında vermektedir. Bunlar: (1) Konusunu oluşturan olguları gözleme dayalı olarak kavramak ve tanımlamak (DESCRIPTION), 2) Olgular arasında nedensellik ilişkisi kurmak (EXPLICATION) ve 3) Çeşitli derecelerde ortaya çıkan ilişkileri yasalar, kuramlar halinde ifade ederek belirli çıkarımlarda bulunmak ya da çıkarsamalara ulaşmaktır (PREDICTION).

Kitapta doğa bilimleriyle toplumsal bilimlerin konuları açısından farklılıklar gösterdiği, bilgiye ulaşım süreci açısından ise her ikisinin de benzer olduğu savunulmaktadır. Bu sav örneklerle desteklenerek zihinlerde bu konuda oluşan ya da oluşabilecek sorulara da yanıt getirilmektedir.

Toplumsal bilimlerin gelişimi üç dönem içinde incelenmektedir: Bilimsel Toplumbilim öncesi Dönem, Kuruluş Dönemi ve Sistemleşme Dönemi. İlk Dönem 19. yy. öncesidir. Bu dönemde toplumbilim felsefe ya da siyasetin içindedir. İkinci dönem olan kuruluş döneminde ise Toplumbilim bağımsız bir disiplin olarak karşımıza

çıkıyor. Bu dönem kronolojik olarak 19. yy.'ın ikinci yarısı ile 20. yy.'ın başlarına rastlayan dönemdir. Son dönem ise 20. yy'dan günümüze kadar olan zaman dilimini kapsamaktadır. Bu son dönemde Toplumbilim bağımsızlığını kazanma yanında kendi içinde de değişik görüşler üretmiştir. Bu gelişim toplumsal gerçekliğin daha iyi açıklanması için gerekli olmuştur.

Kitabın ikinci kesimi ise toplumsal bilimlerde veri toplama yollarına ayrılmıştır. Burada araştırmalar kuramsal ve uygulamalı olarak genelde ikili bir sınıflamaya tabi tutulmaktadır. Bunlardan uygulamalı araştırmalar için gerekli olan veri toplama teknikleri, yarar ve sakıncaları ile birlikte ayrı ayrı ele alınarak incelenmektedir.

Büyük bir kitlenin özelliklerini tahmin etmeye ve açıklamaya yönelik tarama (survey) araştırmaları da ikinci kesimde tanıtılmaktadır. Burada anakitleden, o anakitleyi temsil eden örneklerin seçilme yolları verilmekte ve bu araştırmaların geçerliliği ile güvenilirliği için dikkat edilmesi gerekli noktalar üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü kesim, uygulamalı araştırmalarda toplanan verilerin değerlendirilmesine ayrılmıştır. Toplanan verilerin rapor haline dönüştürülene kadar geçirdiği değişik süreçler işlemsel bir biçimde okura sunulmaktadır. Bu özelliği nedeniyle kitap, öğrenciler için çok rahat anlaşılabilir bir nitelik taşımaktadır. Ayrıca bu kesimde Türkiye'de yapılmış 39 araştırma, anlatılan bilgiler ışığında kısa bir çözümlemeye tabi tutulmuştur.

Aktarılan bu özellikleriyle kitap, toplumsal bilimlerde öğrenim görenler için bir ders kitabı, toplumsal bilimlerde araştırma yapan kişiler için de bir başvuru kaynağı niteliği taşımaktadır.

Dr. Hamza UYGUN